

De toekomst van God. Ontwerp van een eschatologie. *Dr. Willem J. Ouweneel, Medema Heerenveen 2012, 671 blz., €49,95*

In de evangelisch-dogmatische reeks van Ouweneel is het boek over de eschatologie verschenen. In eerdere delen heeft Ouweneel reeds standpunten onderbouwd over de relatie tussen Israël, gemeente en Koninkrijk van God. Daar bouwt hij in het nu verschenen deel op voort.

In de hoofdstukken 2 en 3 gaat Ouweneel in op de individuele eschatologie. Centraal staat de hoop op de opstanding van het lichaam. Na de dood wacht een bewust voortbestaan, in een tussentoestand die duurt tot de wederkomst van Christus.

De rest van het boek handelt over universele eschatologie: de toekomst van mensheid en schepping. Ouweneel omschrijft zijn positie als 'een (zeer) gematigd dispensationalisme' (p. 182). Daarbij vormen het prechiliasme en het onderscheid tussen Israël en de gemeente voor hem beslissende uitgangspunten. In Ouweneels visie vindt gedurende zeven jaar voorafgaand aan de wederkomst van Christus de grote verdrukking plaats. Met de wederkomst van Christus breekt het duizendjarig vrederijk aan, waarin de beloften aangaande een nationaal en geestelijk herstel van Israël worden vervuld.

Ten aanzien van de opname van de gemeente neemt Ouweneel geen standpunt in. Hij geeft drie mogelijke scenario's weer (voor, tijdens of na de grote verdrukking) met een analyse van de sterke en zwakke kanten van elk standpunt. De lezer mag een eigen afweging maken.

Voor het Nederlandse taalgebied is het boek een aanwinst omdat hierin een eschatologie is geformuleerd vanuit een gematigd dispensationalistisch standpunt. Ouweneel is in staat zijn visie goed te onderbouwen en nuchter en helder te formuleren, zonder te vervallen in speculatieve hypothesen.

De meer dan vijftig exegetische passages in het boek dragen hier substantieel aan bij. Op een evenwichtige manier worden de verschillende posities afgetast, onder meer in het hoofdstuk over de opname van de gemeente. Ouweneel is daarbij niet bang af te wijken van populaire standpunten uit zijn eigen achterban. De exegetische passages onderbreken echter wel het grote verhaal, waardoor de lezer soms door de bomen het bos niet meer ziet.

Er zijn vragen te stellen bij het boek. Ouweneel formuleert eschatologie als het ontleden van 'toekomstige geschiedenis' (pp. 53, 56). Naast een praktisch-opbouwend doel ziet hij het 'uitsorteren van toekomstvoorspellingen' als theoretisch doel van eschatologie (p. 151). Dat resulteert in het construeren van het verloop van de toekomstige geschiedenis. Uit alle delen van de Schrift worden daarvoor passages geselecteerd. Uitgangspunt lijkt te zijn dat het allemaal moet 'kloppen'. Zo kunnen volgens Ouweneel de nieuwe hemel en aarde waar Jesaja over spreekt (p. 385-386) en het nieuwe Jeruzalem in Openbaring (pp. 459-461) niet alleen over de nieuwe hemel en aarde gaan. Die passages slaan, aldus Ouweneel, ook op het duizendjarig vrederijk, omdat anders de exegetische details niet kloppen. Maar waarom moet het kloppen?

Is het niet beter iedere passage te beschouwen als een venster dat op een eigen manier zicht geeft op de grote toekomst van God? Zo kan aan iedere Bijbelpassage recht worden gedaan zonder dat het geheel naadloos in elkaar hoeft te passen.

Ouweneel kiest voor een hermeneutiek waarbinnen profetische teksten over Israël en de omringende volken zo veel mogelijk letterlijk worden geïnterpreteerd (p. 205). Hij geeft wel toe dat deze denkwijze niet altijd opgaat (p. 207-209). Het lijkt erop dat Ouweneel zelfs regelmatig vastloopt, getuige zinnen als 'metaforische taal waarvan de inhoud letterlijk moet worden genomen' (p. 198). Waar het gaat om de wederkomst en de nieuwe hemel en aarde geeft Ouweneel volmondig toe dat daarover alleen kan worden gesproken in figuurlijke taal, omdat de werkelijkheid ons voorstellingsvermogen te boven gaat (pp. 482, 562). De vraag is of dat niet veel vaker opgaat als de Schrift spreekt over de toekomst.

De nadruk die Ouweneel legt op de verschillende bedelingen (Israël, gemeente, grote verdrukking, duizendjarig vrederijk) leidt tot een categorisering van gelovigen. Elke categorie heeft een eigen positie binnen het heil van God (p. 526). Het is de vraag of de Schrift op deze wijze spreekt over het heil van God.

Wat helaas gemist wordt is het gesprek met mensen als Hoek, Wentsel en Van de Beek. Opvallend is dat Ouweneel wél noemt dat steeds meer gereformeerde theologen niet meer uitgaan van de vervangingstheologie (p. 181), maar dat hij vervolgens hoofdzakelijk in gesprek is met vervangingstheologen uit het begin van de twintigste eeuw. Dat is jammer, want juist de gematigde positie van Ouweneel biedt een goed aanknopingspunt voor een gesprek met genoemde theologen.

Voor een theoloog die ook filosoof is besteedt Ouweneel weinig aandacht aan filosofische kwesties die een rol spelen in de eschatologie. Vragen uit het open theïsme over het al dan niet vaststaan van de toekomst, en de daaraan gekoppelde vraag in hoeverre de toekomst kenbaar is, komen niet of nauwelijks aan de orde.

Deze kanttekeningen nemen echter niet weg dat Ouweneel een waardevolle bijdrage levert aan het gesprek over de hoop op de toekomst van God.

Henk ten Voorde, MA (docent Eschatologie aan de Evangelische Theologische Academie, onderdeel van het Evangelisch College)